

З МИНУВШИНИ ГОЩІ НА ВОЛИНІ

У слов'янських країнах існує багато поселень під назвою «Гоща». Назва ця, очевидно, пов'язана із слов'янськими виразами «гостити», «гощу», «погост», що означає поселення. Але первісне значення цих слів давно вже вийшло із вжитку. Вчений Піктет говорив, що санскритське «гоща» чи «гощана», а zendське «гаощана» спочатку означало стоянку корів (від «го» — корова і «ща» — стоянка); звідси «щана» — приміщення, заселене місце, дім. Врешті-решт, слово «гоща» отримало значення обори — сараю, подібно тому, як «акрастханас» значить конюшня, приміщення для коней. Відтак слово це одержало більш загальний зміст, і в жіночому роді «гоща» стало означати громаду, товариство, зібрання друзів, приятелів. «Гоща» як стоянка пастухів є і в перській мові: «гоща», «гощад» — простір, огорожений для рогатої худоби, загорожа. У слов'ян як нащадків арійців в тому чи іншому значенні слово «гоща» могло бути у вжитку, особливо, коли вони перебували на первісній сходинці кочового пастушачого життя.

Але історики допускають й інше походження назви нашого райцентру. Наприклад, пропонується форма «гуща», яка внаслідок говіркової зміни давнього «о» через дифтонг «уо» трансформувалася в «гощу».

Терени Гощі здавна освоєні людиною. На V - III ст. до н.е. припадають поселення доби неоліту - енеоліту, V - IV ст. до н.е. — поселення скіфського періоду, VI - VII ст. — слов'янське поселення, X ст. — давньоруські городище та два курганні могильники.

Перша літописна згадка про Гощу датується 1152 р. У 1199 р. містечко увійшло до складу Галицько-Волинського князівства, у 1340 р. — до Литви. Приблизно в цей час великі литовські князі подарували незайняті землі над Горинню, в колишньому Острозькому повіті, а також в інших місцях хрещеному татарину дворянину Мурзі Кирдей-хану, який своєю резиденцією обрав Гощу. У XIV ст. він частково заснував, частково впорядкував своє поселення, де звів замок, обнесений з усіх боків муром і валами, рештки котрих збереглися донині, а також Вільгір, Богурин, Шпанів, Старий Мильськ та інші. Маючи кількох синів, Кирдей дав кожному по селу. Так виникли роди Вільгорських, Богуринських, Чапличів-Шпанівських, Мильських, Гойських.

Упродовж XIV - XVII ст. рід Кирдея згадується у хроніках як Гостцькі, Госьцькі, а затим і Гойські герба Кирдей, чому посприяла власне назва містечка, яким вони володіли, — Гоща.

1495 р. великий литовський князь Олександр Ягеллон на прохання Богдана Гостцького запровадив у Гощі ярмарки. Щороку відбувалося чотири таких ярмарки.

1569 р., після укладання Польщею і Литвою Люблінської унії, Гоща увійшла до складу Речі Посполитої. Прагнучи знищити жорстокий режим соціального і національного гноблення, населення не раз піднімалося на боротьбу проти шляхти. Зокрема, чимало гощанців брало участь у повстанні 1594 - 96 рр. під проводом Северина Наливайка.

З кінця XVI і майже до середини XVII ст. Гоща була одним з центрів протестантської течії — социніанства. Надаючи великого значення освіті, социніани в особі Гаврила Гойського та його сина Романа відкрили 1600 р. у містечку колегіум, який проіснував до 1637 р. У 1600 — 04 рр. у цій школі навчався майбутній російський цар Дмитро Самозванець, а взагалі тут викладали вчені з європейськими іменами — Саломон Палюдніс, Теодор Молітор, Войцех Каперіус, Дуросіус Даніель та інші.

У 1625 р. після смерті Романа Гойського Гоща

інші.

У 1635 р., після смерті Романа Гойського, Гощею заволоділа його сестра княгиня Регіна Соломирецька — прихильниця православ'я. Через три роки вона заклала у містечку монастир та вищу школу. Опікуном школи був митрополит Петро Могила, ректорами — Гнат Оксенович-Старушич, Інокентій Гізель, Лазар Барайович, які набули слави високоосвічених людей свого часу. Проіснував цей заклад до кінця XVII чи початку XVIII ст.

1638 р. датовано першу згадку про Свято-Михайлівську церкву як уже збудовану споруду, котра й дотепер вважається історико-архітектурною пам'яткою. 1639 р. княгиня Соломирецька, заклавши училища соцініан, відкрила в Гощі ще кілька початкових шкіл.

У 1642 р. Гощею володів Петро Могила, у 1642 — 53 рр. — магнат Адам Кисіль власного герба, котрий зробив її своєю резиденцією.

Сільське господарство було основним заняттям населення. В першій чверті XVII ст. панщина досягла 4 - 6 днів на тиждень. Володарі Гощі, крім панщини, стягали грошові й натуральні платежі, що призводило до зубожіння селян. Позбавлена власної землі, частина жителів Гощі стала займатися ремеслами. За даними 1650 р., в містечку налічувалось 150 господарств.

З розвитком ремесла розвивалась і торгівля. Як і раніше, щороку в Гощі відбувалося 4 ярмарки. Торгували колесами, саньми, дошками, кіньми, рогатою худобою, зерном, посудом тощо.

Події Великого повстання (визвольної війни 1648 - 54 рр.) торкнулися, звичайно, і Гощі. В 1648 р. тамтешні міщани й селяни прилеглих сіл сформували озброєний загін на допомогу Богдану Хмельницькому. Очолив його мешканець містечка Іван Куковський, прозваний полковником Листопадом. Осавулом став гайдук Андріяш. Повстанці нападали на володіння шляхти навколо Гощі, зруйнували маєток Киселя.

(Далі буде).